



ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2017

ARCHEOLOGIENOTA

Nokerseweg – Waregem (WVL)

ADEDE Archeologisch Rapport 146



JANSSENS D.

PIETERS H.

VAN HUFFEL C.



ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 146

Archeologienota Nokerseweg te Waregem (West-Vlaanderen).

JANSSENS DAVID, PIETERS HADEWIJCH & VAN HUFFEL CEDRIC



wielfaertarchitecten

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2017
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters & David Janssens
ISSN	2033-6810

*Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.*

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 11 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 11 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 11 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 11 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 12 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 12 -
2.6	Randvoorwaarden	- 14 -
2.7	Werkwijze	- 14 -
3	Assessmentrapport.....	- 16 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 16 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 19 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 19 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 20 -
3.2.3	Bodem	- 21 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 21 -
3.2.3.2	Boringen DOV	- 22 -
3.2.3.3	Sonderingen.....	- 23 -
3.2.3.4	Potentiële bodemerosie	- 23 -
3.2.3.5	Erosiegevoeligheid.....	- 24 -
3.2.3.6	Landgebruik	- 25 -
3.2.3.7	Gewestplan.....	- 26 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 28 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 29 -
3.3.2.1	Fricx-kaarten (1712)	- 29 -
3.3.2.2	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 30 -
3.3.2.3	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 31 -
3.3.2.4	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 32 -
3.3.2.5	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 33 -

3.3.2.6	Luchtfoto's 1971.....	- 34 -
3.3.2.7	Luchtfoto's 2012.....	- 35 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 37 -
4	Besluit.....	- 39 -
4.1	Besluit gespecialiseerd publiek	- 39 -
4.1.1	Archeologische waardering.....	- 39 -
4.1.2	Afweging verder onderzoek	- 40 -
4.2	Besluit breed publiek.....	- 40 -
5	Bibliografie.....	- 41 -
6	Lijst van plannen.....	- 42 -
7	Lijst van figuren	- 44 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017B275
Site	Waregem - Nokerseweg
Projectsigle ADEDE	WAR-NOK
Ligging	Nokerseweg 5 & 9 8790 Waregem
Bounding Box	Punt 1 (NW): X: 85043,168m Y:175987,942m Punt 2 (ZO): X: 85093,994m Y: 175868,662m
Topografische kaart	Zie plannr. 1 (onderaan paragraaf)
Kadaster	Waregem Afd. 2, Sectie A 686b, 688f & Sectie B 314b Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Opdrachtgever	Immo VEVA Zonneveld 15 8793 Sint-Eloois-Vijve
Aard van de vervolgwerven	Bouw van twee residentieblokken met elk 15 appartementen, 30 garageboxen, 15 parkeerplaatsen en aanleg verharde weg en groenzone rond residenties.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070 Hadewijch Pieters 2017/00168
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens D., Pieters H. & Van Huffel C., 2017, Archeologienota Nokerseweg te Waregem (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 146, Gent.

Grootte projectgebied	5282m ²
Periode uitvoering	Januari – februari 2017
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, archeologienota
Verstoorde zones	Zie plannummer 4



ADEDE
SEARCH & RECOVERY

WAREGEM - NOKERSEWEG

Plannr. 1

Topografische kaart.

2017B275

17/02/2017

© NGI

Legende

 Projectgebied

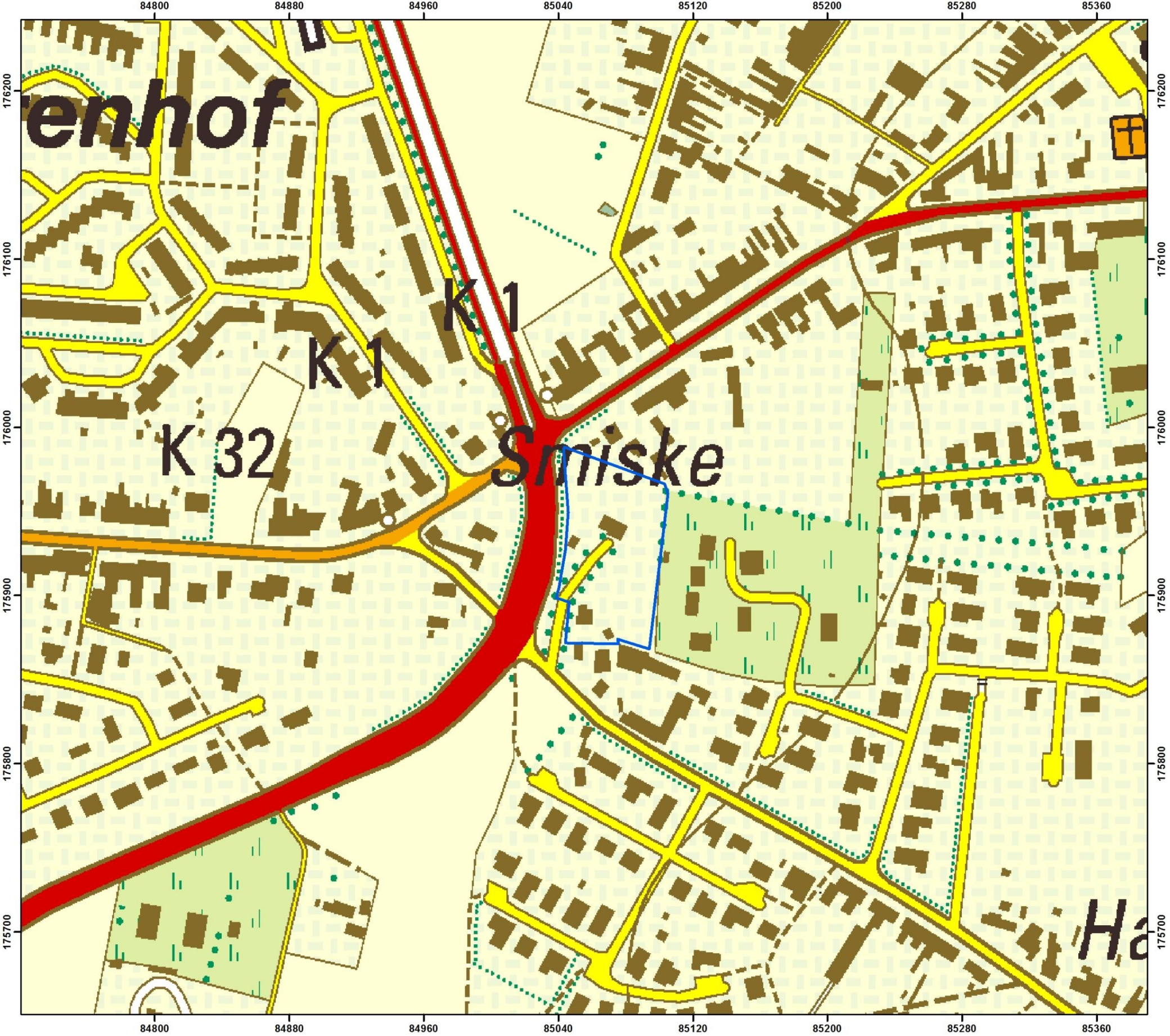
N



0

160

Meter





ADEDE
SEARCH & RECOVERY

WAREGEM - NOKERSEWEG

Plannr. 2
Orthofoto, 2016.

2017B275 17/02/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

0

40

Meter





ADEDE
SEARCH & RECOVERY

WAREGEM - NOKERSEWEG

Plannr. 3
GRB.

2017B275 17/02/2017

© AGIV

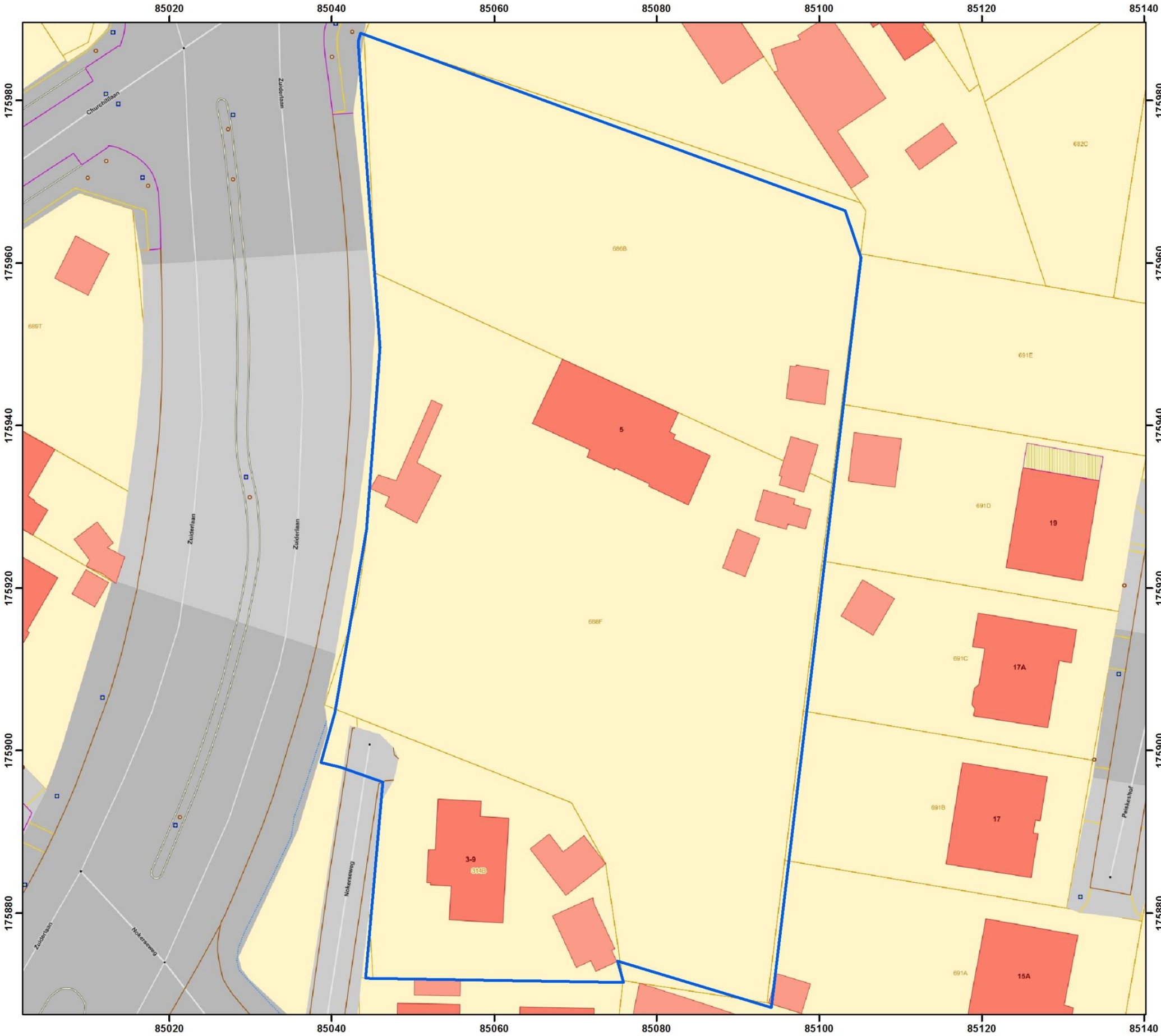
Legende

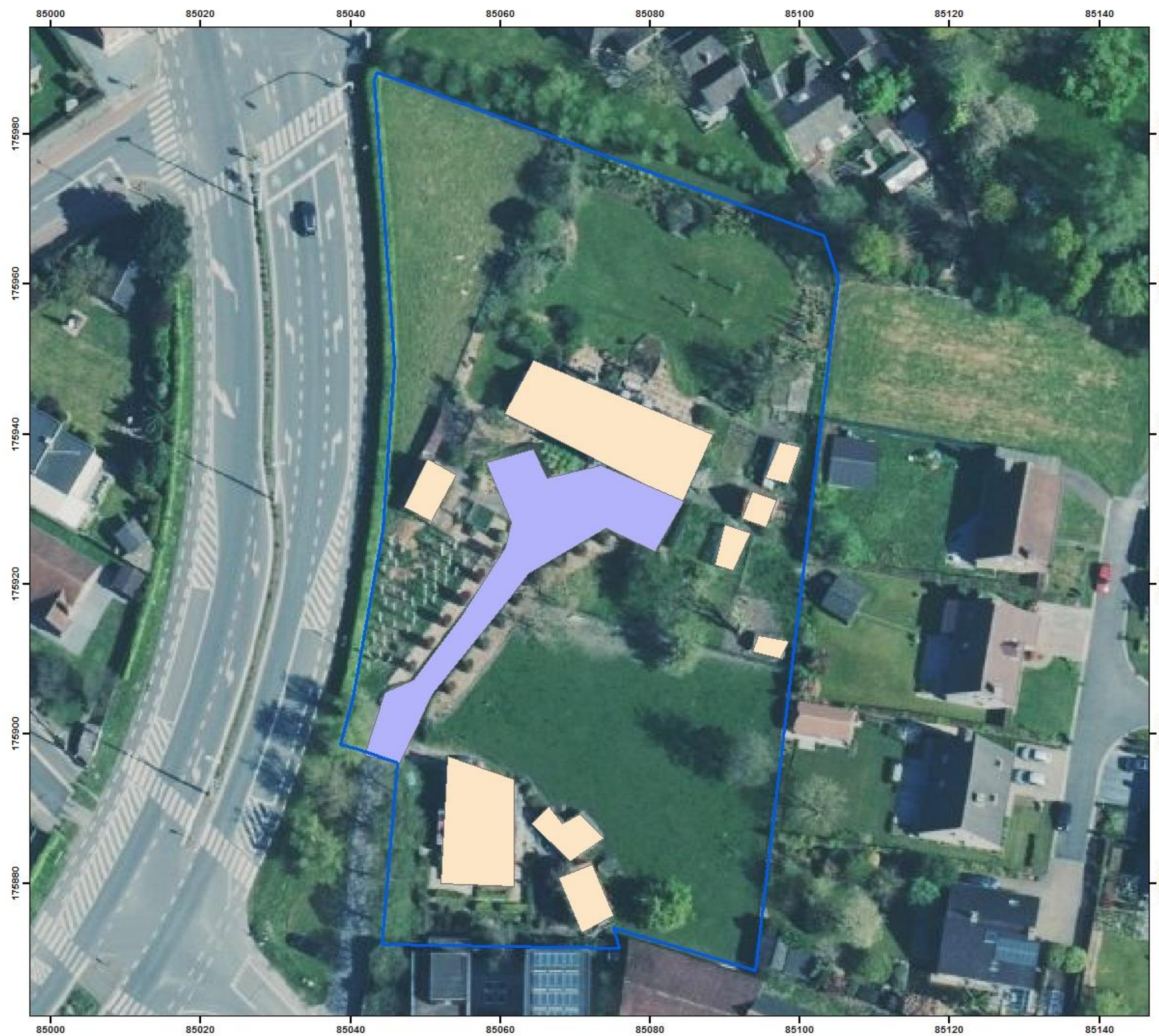
Projectgebied

N

030

Meter





2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd, er zijn echter wel enkele meldingen uit de onmiddellijke en ruimere omgeving van het onderzoeksgebied aangegeven in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI). Deze zullen besproken worden in §3.4 *Archeologische situering van het onderzoeksgebied*.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?*
- *Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?*
- *Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?*
- *Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?*

2.4 Huidige situatie projectgebied

De bebouwing van het onderzoeksgebied bestaat uit twee woningen en verschillende kleine bijgebouwen. De noordelijke woning is verbonden met de Nokerseweg met een verharde weg en ook de grond voor de woning lijkt verhard. Het zuidwestelijk en noordelijk deel is onbebouwd en grotendeels bedekt met gras en enkele bomen.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 2.

2.5 Beschrijving geplande werken

Alle bestaande gebouwen zullen afgebroken worden en moeten plaats maken voor twee residentieblokken met elk 15 appartementen, verdeeld over drie verdiepingen. De oostelijke zone zal over de hele lengte bestaan uit garageboxen, 30 in totaal, die verbonden zullen zijn met de Nokerseweg door middel van een verharde weg die ook dienst zal doen als brandweg. Tegenover de garageboxen zal plaats zijn voor 15 parkeerplaatsen. Vanaf de parking zullen paden leiden naar de ingangen van de verschillende appartementen. Aan de westelijke zone aan de Zuiderlaan zullen privétuinen aangelegd worden. De overige delen van het gebied worden groenzones met bomen. Doordat de plannen zich nog in een voorontwerpfase bevinden en mogelijks nog kunnen wijzigen, dient uitgegaan te worden van een integrale verstoring van het potentiële bodemarchief ten gevolge van de geplande ingrepen binnen de contouren van het onderzoeksgebied.

Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 5.



ADEDE
SEARCH & RECOVERY

WAREGEM - NOKERSEWEG

Plannr. 5

Ontwerp.

2017B275

17/02/2017

© opdrachtgever

Legende

Projectgebied

N

030

Meter



2.6 Randvoorwaarden

Omwille van de veranderende regelgeving met betrekking tot de omgevingsvergunning vanaf 23 februari 2017 (decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning) is het economisch onwenselijk om eventueel vervolgonderzoek voorafgaand aan het verkrijgen van de bouwaanvraag uit te voeren.

Bijkomend dient het onderzoek bij voorkeur in 1 fase uitgevoerd te worden waardoor het terrein eerst bouwrijp dient gemaakt te worden door het slopen van de huidige bebouwing, ruimen van de huidige verharding en rooien van de bomen.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

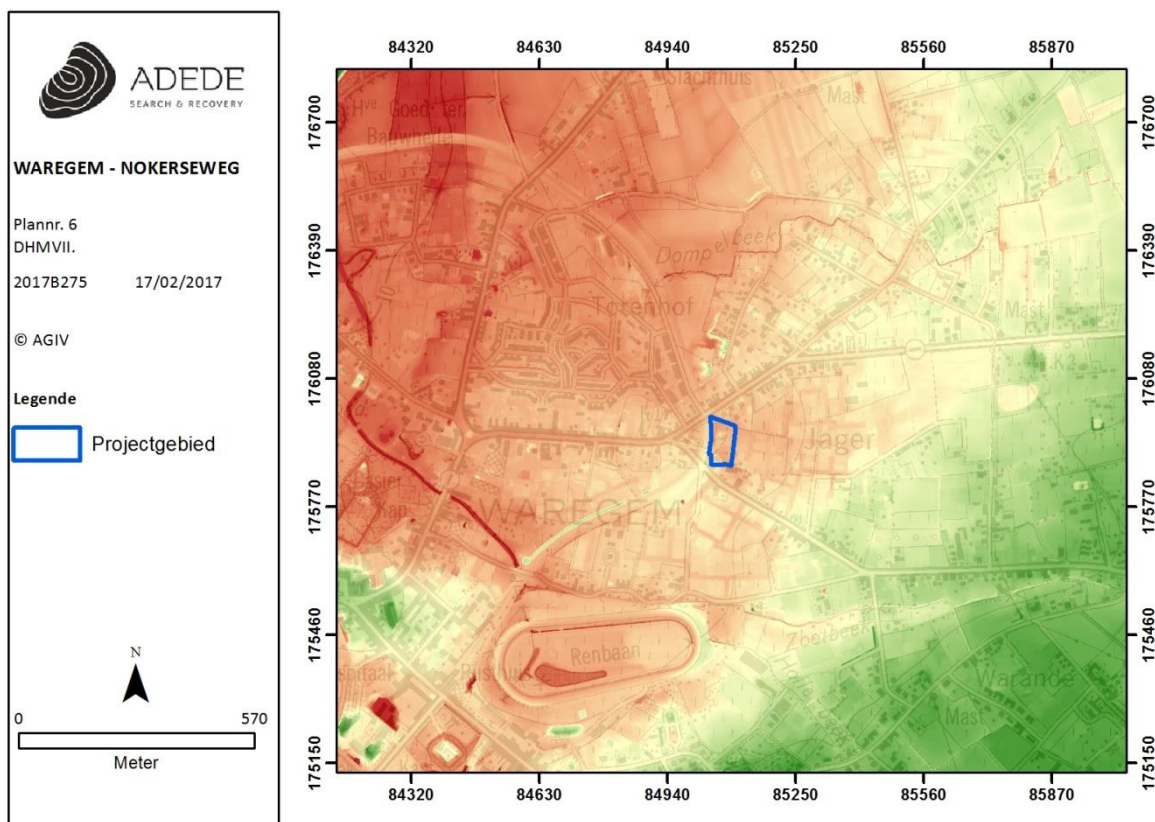
- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart

- Quartair geologische kaart
- Bodemtypekaart
- Potentiële bodemerosiekaart
- Erosiegevoeligheidskaart
- Bodemgebruiksbestand
- Gewestplan
- Historische situering:
 - Cartes des Pays-Bas van Fricx, 1744
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

3 Assessmentrapport

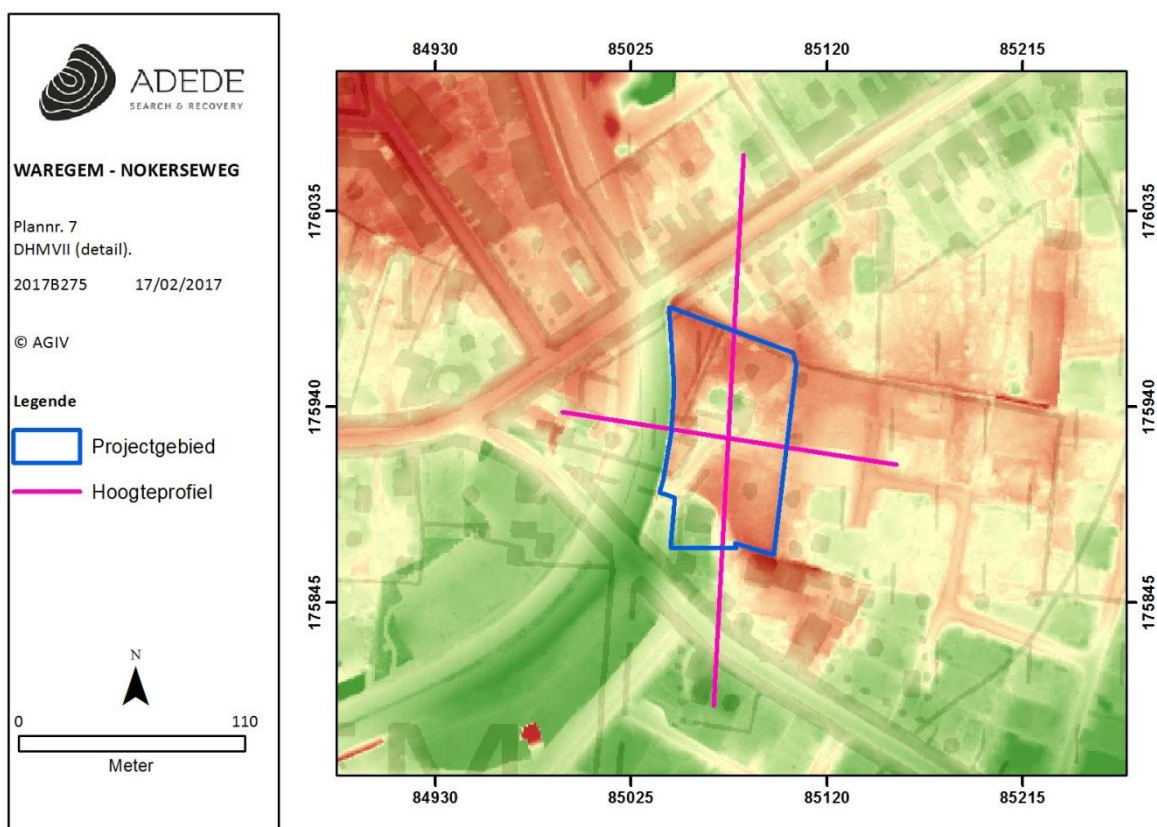
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Waregem is een gemeente in de provincie West-Vlaanderen in de Leiestreek. De Leie vormt ook de noordelijke grens van de gemeente. Waregem maakt deel uit van het Leie-Schelde-interfluvium in de depressie van de Gaverbeek.¹ Naast de Gaverbeek lopen nog verschillende andere beken die afstromen naar de Leie of oude Leiemeanders. Terwijl Waregem in de 18^e eeuw nog voor een groot deel bestond uit bos, zijn er heden ten dage weinig groengebieden, het grootste deel van het grondgebied wordt ingenomen door kleinstedelijke bebouwing en landbouwgrond, zowel weilanden als akkers.

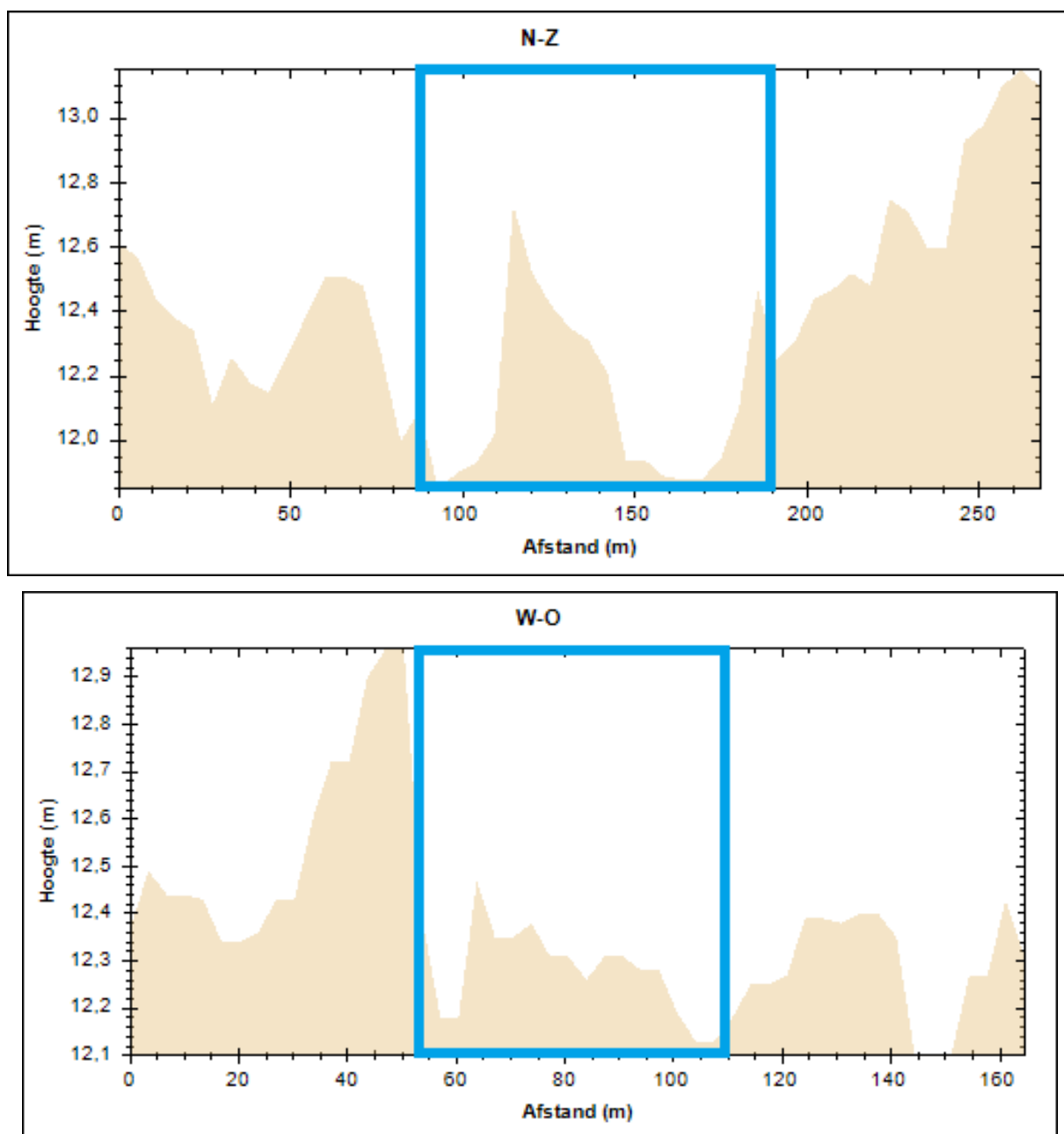


Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120274>



Figuur 2. Hoogteprofielen van het projectgebied.

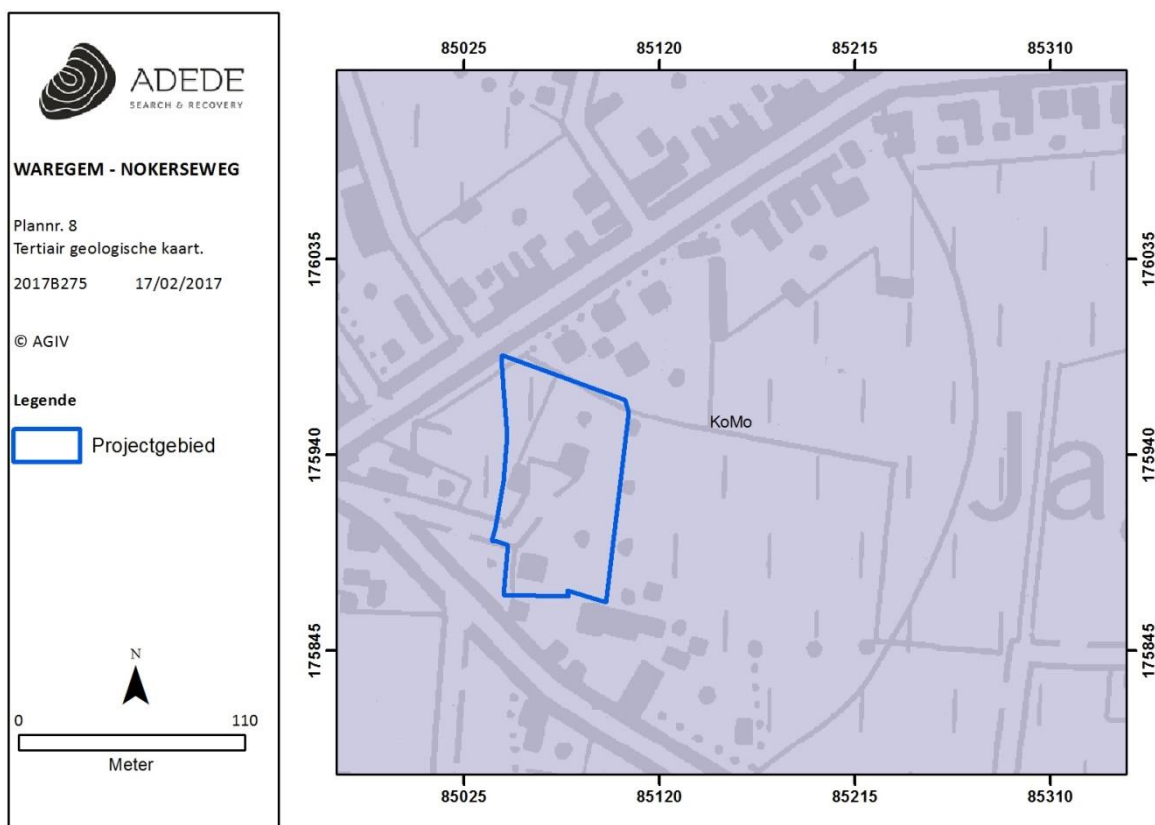


Figuur 3. Hoogteprofielen met omkadering projectgebied

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Ter hoogte van het volledige onderzoeksgebied is het **Lid van Moen**² (KoMo) terug te vinden. Dit lid vormt een heterogene siltige tot zandige afzetting afhankelijk van de lokalisatie. *Nummulites planulatus* wordt hierin aangetroffen. Het lid van Moen maakt deel uit van de Formatie van Kortrijk, wat de onderste formatie is van de Ieper Groep³ (samen met de Formatie van Tielt en de Formatie van Gentbrugge). De Formatie van Kortrijk bestaat uit door de zee afgezette, i.e. mariene, kleilagen, daterend uit het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen). De formatie wordt verder opgedeeld in 4 leden (van oud naar jong): het Lid van Mont-Héribu, Saint-Maur (of Orchies), Moen (of Roubaix) en Aalbeke. Al deze leden zijn voornamelijk opgebouwd uit kleilagen, soms kunnen meer zandige en siltige lagen voorkomen.



Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

² Bogemans F., 2007, Toelichting bij de quartairgeologische kaart, kaartblad 29, Kortrijk, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

³ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/pdf/kortrijk29Qweb.pdf>

3.2.2 Quartair geologisch

Het volledige onderzoeksgebied is gesitueerd in eenzelfde quartaire afzetting, met name **profieltype 3**. Bij dit profieltype⁴ zijn geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. De opbouw van dit profieltype is als volgt: *FLPw*: Dit zijn fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) bedekt door *ELPw en/of HQ*: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Anderzijds kunnen er eveneens hellingsafzettingen van het quartair aanwezig zijn. Deze laatste karteereenheid kan mogelijk lokaal afwezig zijn.



Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

⁴ Bogemans F., 2005, *Legende overzichtskaart quartairgeologie Vlaanderen*, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

3.2.3 Bodem

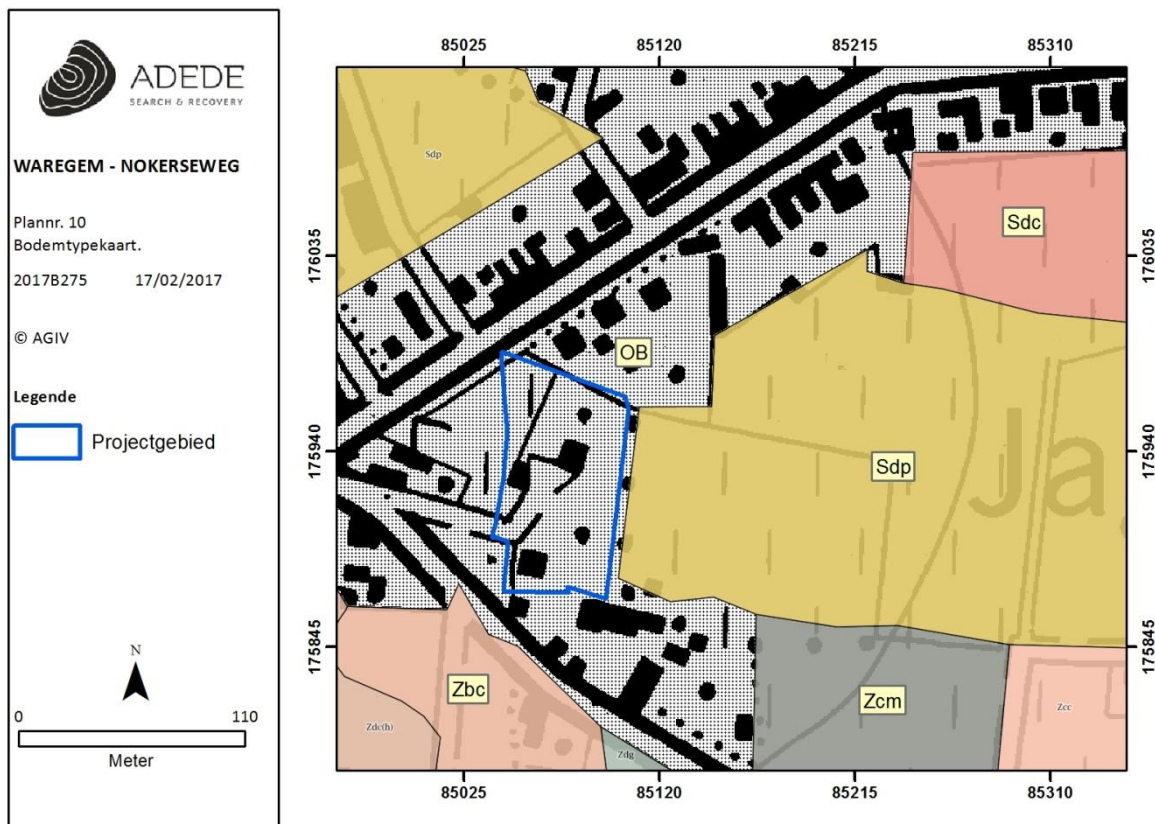
In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, de potentiële bodemerosiekaart, de erosiegevoeligheidskaart, het bodemgebruiksbestand, boringen (DOV) en het gewestplan besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtypekaart wordt ter hoogte van het onderzoeksgebied '**OB**' als bodemtype teruggevonden. Dit duidt op een bebouwde zone waarbij het bodemprofiel gewijzigd of vernietigd is door ingrepen van de mens. Deze bodems weerspiegelen niet het originele bodemprofiel. Deze zone spreidt zich buiten het onderzoeksgebied verder uit naar het noordoosten en het westen. Ter hoogte van het onderzoeksgebied komen er in eerste instantie lemige zandbodems (S . .) voor als bodemtype in het oosten en het noordwesten, meer bepaald **Sdp**-bodems. Dit zijn matig natte regosols (geen profielontwikkeling) opgebouwd uit kalkrijk, licht lemig stroomzand. De bovengrond is een verstoorde, donker grijsbruine Ap-horizont met bijmenging van humus en een dikte van 30 tot 40 cm. Hieronder is een zwak humeuze overgangshorizont aanwezig. Vanaf 40 – 60 cm komen roestverschijnselen voor. In de winter zijn dit natte bodems en in de zomer blijven deze gronden vochthoudend. De bodems behoren tot de goede zandgronden, eveneens geschikt voor weide. Verder zijn er zandbodems (Z. .) die voorkomen in het zuiden en het noordwesten van het onderzoeksgebied. Hiervan komen drie soorten bodemtypes voor, elk van een andere draineringsklasse:

- **Zbc:** Dit zijn droge, niet gleyige zandbodems met sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten) en/of een verbrokkelde textuur B horizont (bij zandige sedimenten). Roestverschijnselen beginnen tussen de diepten van 90 en 100 cm. Deze bodem is sterk droogtegevoelig en vertoont een quasi permanent watergebrek. Dit is een arme grond, met een zeer hoge mestbehoefte, aangewezen voor bosbouw.
- **Zdc(h):** Deze zandbodems zijn matig natte prepodzols en hebben een verbrokkelde textuur B-horizont. Bovenaan komt tot een diepte van 30 cm een verstoorde A-horizont voor (Ap) die donkergrijsbruin van kleur en goed humeus is. Vanaf 30 cm bevindt zich een bruinere overgangshorizont die gemiddeld 10 tot 20 cm dik is. Onder de overgangshorizont zijn kleine, harde ijzerconcreties aanwezig (. . .(h)). Roestverschijnselen zijn aanwezig op een diepte van 40 – 60 cm.
- **Zcc:** Deze zandgronden hebben draineringsvoorwaarden, ze zijn matig droog en vertonen roestverschijnselen tussen 60 en 90 cm. Ze hebben een gunstige waterhuishouding in de winter maar zijn wel enige mate droogtegevoelig in de zomer. Aanwezigheid van een substraat bevordert de waterhuishouding in de zomer. Hun landbouwkundige waarde

wordt vooral bepaald door de toestand van het humeus dek. Ze hebben een hoge meststofbehoefte.



Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Boringen DOV⁵

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zelf werden in het verleden nog geen boringen uitgevoerd. Wanneer gekeken wordt naar mogelijke boringen in een straal van 500 m rondom het onderzoeksgebied, kan men er 3 terugvinden:

- GEO-67/111-K475-b5 (ca. 50 m ten westen):
XY(Lambert72) 85024 175945
 - 0,00 – 2,30 m: Quartaire afzettingen
- GEO-67/111-K475-b4 (ca. 280 m ten zuidwesten):
XY(Lambert72) 84864 175777
 - 0,00 – 2,50 m: Quartaire afzettingen

⁵ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

- GEO-67/111-K475-b3 (ca. 460 m ten zuidwesten):
XY(Lambert72) 84699 175684

- 0,00 – 2,35 m: Quartaire afzettingen

Hieruit kan afgeleid worden dat de quaire afzettingen ter hoogte van het onderzoeksgebied een dikte hebben van gemiddeld minimum 2,00 m. De beschreven boringen dateren van 1977 waardoor de mogelijkheid bestaat dat deze niet meer representatief zijn voor de huidige toestand. Voor de volledigheid worden ze hier wel opgenomen.

3.2.3.3 *Sonderingen*

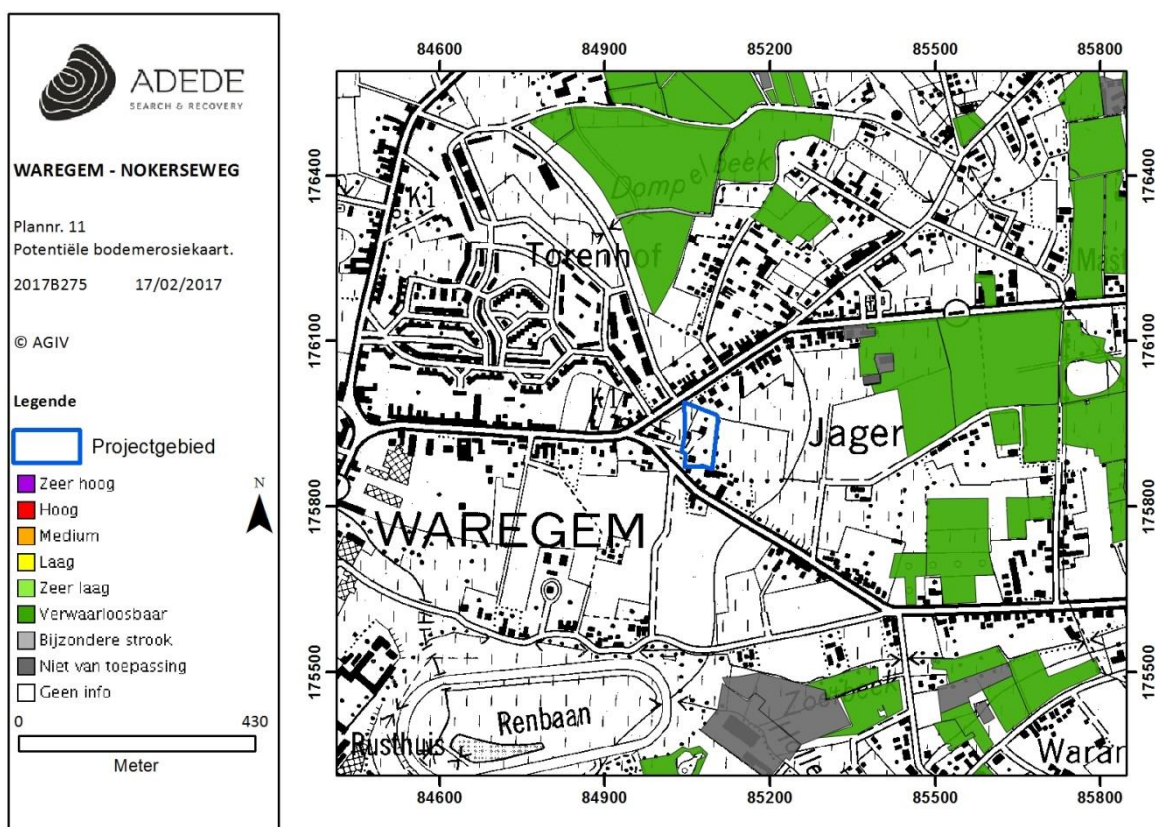
Aangezien de boringen van DOV weinig informatie over het onderzoeksgebied zelf weergeven, worden sonderingen in de buurt ook onderzocht.

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zelf werden in het verleden nog geen sonderingen uitgevoerd. Wanneer gekeken wordt naar mogelijke sonderingen in een straal van 500 m rondom het onderzoeksgebied, kan men er 2 terugvinden:

- GEO-68/423-S1 (ca. 380 m ten noordwesten) XY(Lambert72) 84741 176111
Sondeerpunt M4 (Gewone Conus): enkel conus, zonder mantel
Uitvoeringsmethode: Discontinuu mechanisch
 - 0,10 – 15,5 m: Grondsoort aan conus: grijs zand
- GEO-68/423-S2 (ca. 430 m ten noordwesten) XY(Lambert72) 84699 176167
Sondeerpunt M4 (Gewone Conus): enkel conus, zonder mantel
Uitvoeringsmethode: Discontinuu mechanisch
 - 0,10 – 13,3 m: Grondsoort aan conus: grijs zand

3.2.3.4 *Potentiële bodemerosie*

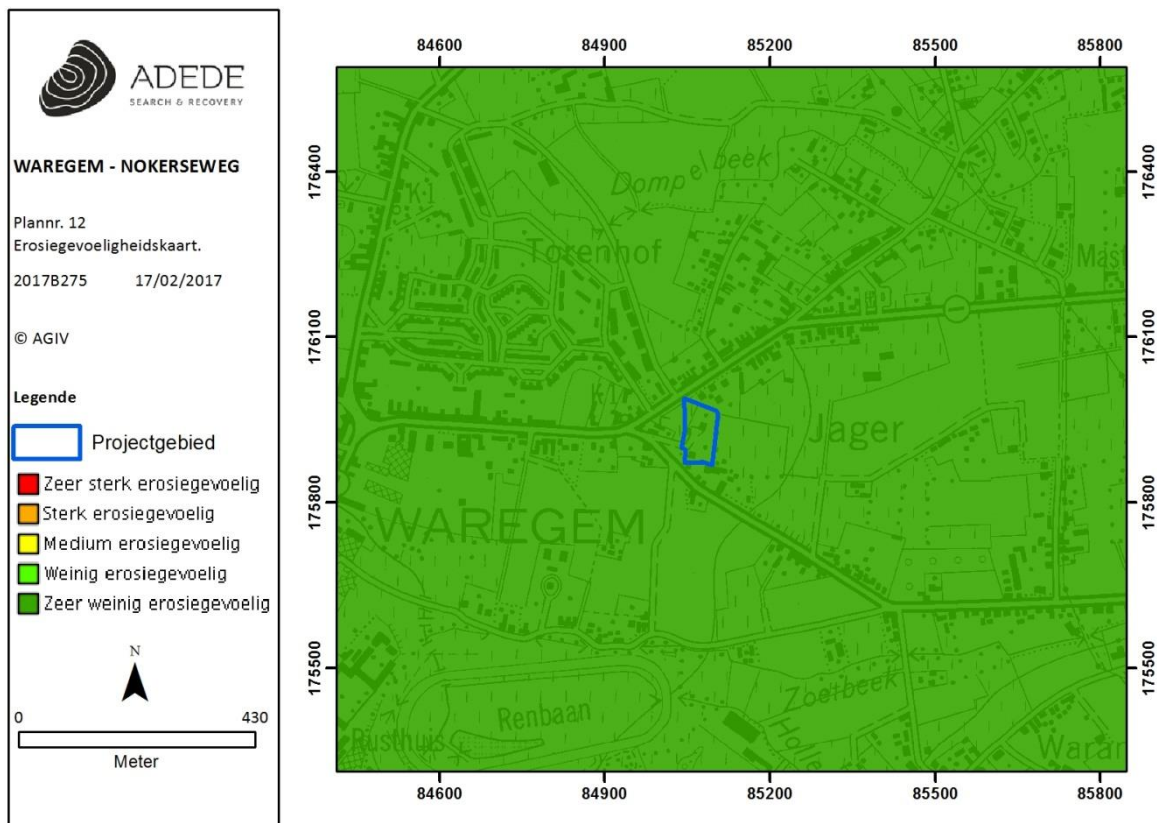
De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad en de hellingslengte van het perceel. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Voor het onderzoeksgebied zijn er geen exacte waarden beschikbaar. Ter hoogte van het onderzoeksgebied, binnen een straal van 500 m, is de totale potentiële erosie verwaarloosbaar.



Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.5 Erosiegevoeligheid

Het onderzoeksgebied is benoemt als zijnde van erosiegevoeligheid klasse 5, wat wil zeggen dat er zeer weinig erosiegevoeligheid is.

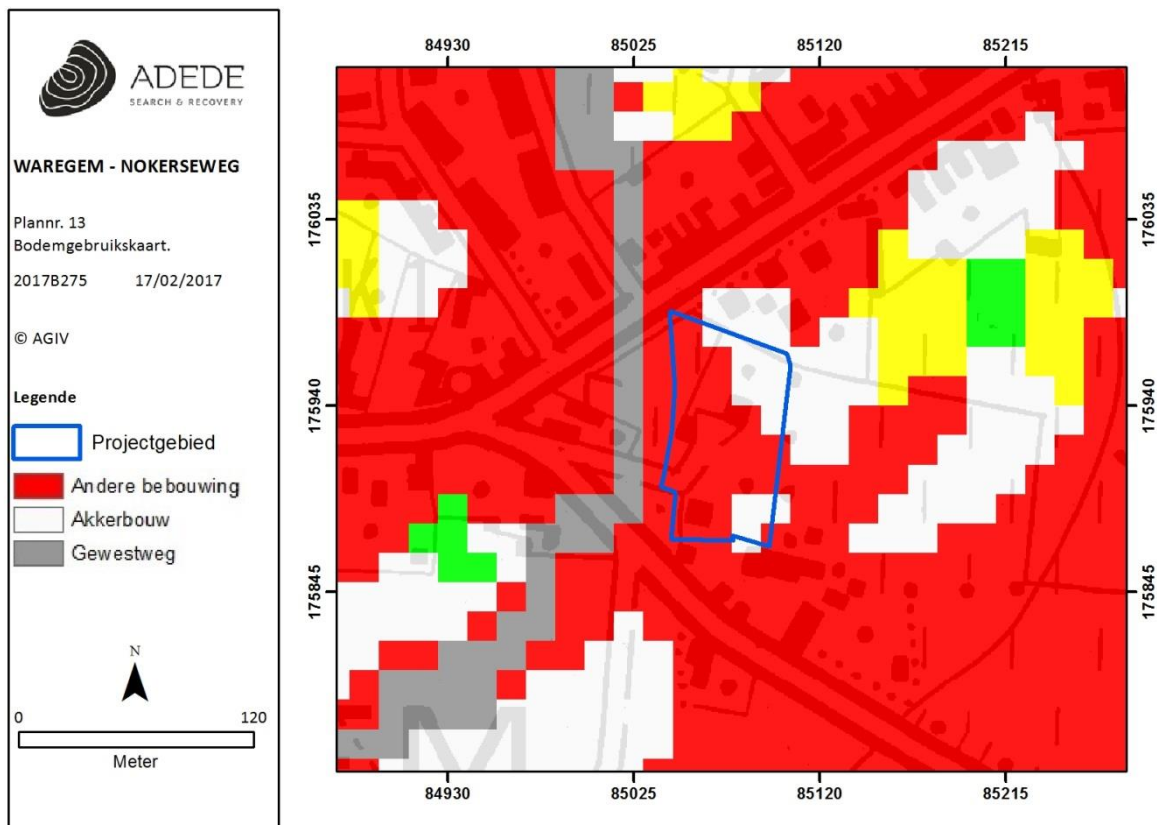


Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.6 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruikt gemaakt van het bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

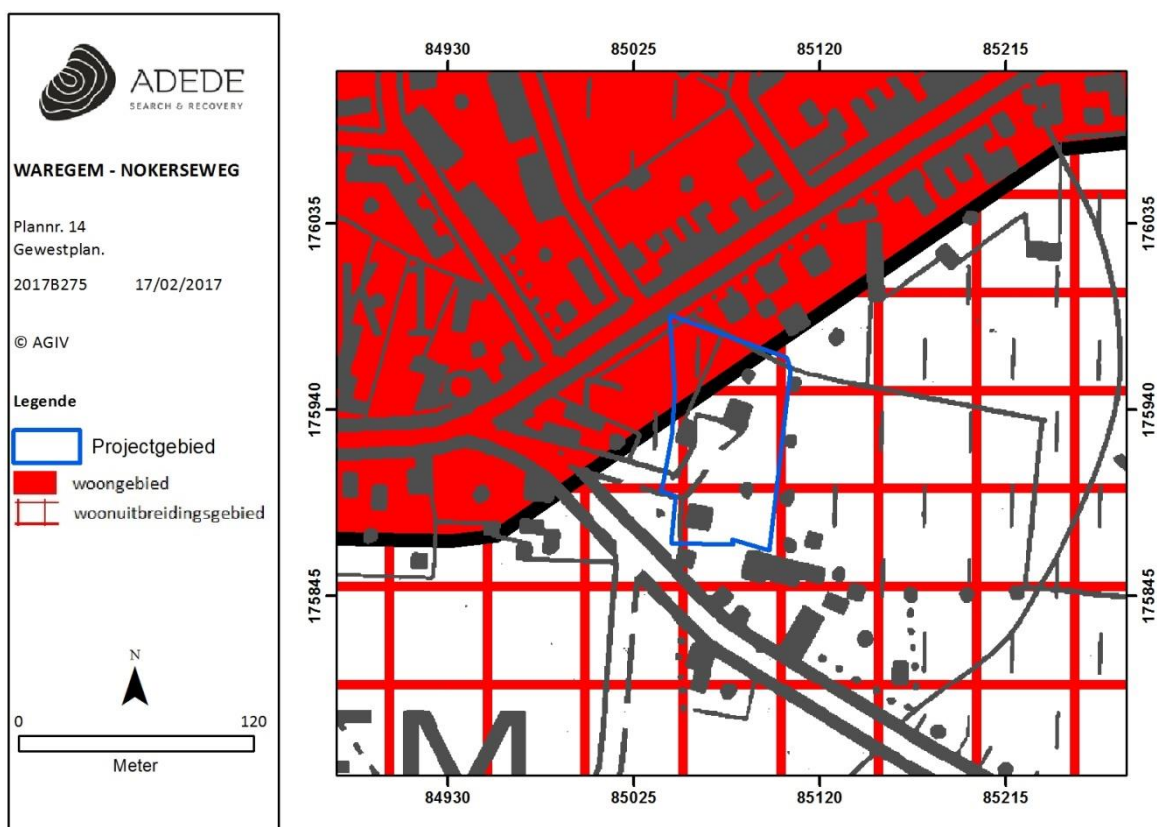
- **Andere bebouwing:** Bij dit landgebruik is het grootste deel van het gebied bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en stukken open bodem. Standaard is tussen 30 en 80% van deze bodem verhard.
- **Akkerbouw:** Hierbij wordt de bodem gebruikt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.



Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.7 Gewestplan

Het onderzoeksgebied is ingedeeld in twee verschillende gebieden op het gewestplan. In het zuidoosten is het onderzoeksgebied benoemt tot woonuitbreidingsgebied (grootste deel van het onderzoeksgebied) en in het noordwesten tot woongebied.



Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Aan de hand van gevonden gebruiksvoorwerpen in vuursteen kan de oudste bewoning door de mens in Waregem teruggevoerd worden tot het Epi-Paleolithicum (ca. 10.000-9000 v.o.t.). Deze bewoning kan doorgetrokken worden in de opvolgende periode van het Mesolithicum (9000-4300 v.o.t.) waar de vondsten vooral gesitueerd worden rond zandruggen of andere verhogingen in het landschap maar toch in de nabijheid van waterlopen. De periode van het Neolithicum tot de IJzertijd vormt een hiaat met zeer weinig informatie over deze periodes. Dit heeft mogelijk te maken met een gebrek aan archeologisch onderzoek in de regio.⁶

De Romeinse bewoning bevond zich voornamelijk langs de hogere oevers van de Leie alsook de oevers van de Gaverbeek. Dit is af te leiden uit een twintigtal vindplaatsen op het grondgebied van Waregem. Hieruit blijkt verder dat de Leie intensief gebruikt werd als handelsroute en dat ook langs de rivier een landweg aanwezig was.⁷ Vondsten zijn pijlpunten, scherven van vaatwerk en munten. De locatie van de huidige stad bestond in deze periode voornamelijk uit woud.⁸

De oudste vermelding van de naam Waregem stamt uit 826 als Waro-inghaheim. Dit geeft een Frankische oorsprong weer die 'woonplaats van de clan Waro' betekent. De naam en nederzetting zijn dus waarschijnlijk ouder dan die datum. Omstreeks 950 waren grote gebieden van Waregem en zijn deelgemeentes in handen van de Gentse abdijen van St.-Pieters en Sint-Baafs. Tussen deze periode en de 13^e eeuw trad er echter een sterke feodalisering op waarbij de gronden van deze abdijen ingenomen worden door machtige heren, in het bijzonder de heren van Dendermonde. Deze laatsten bezaten het grootste deel van Waregem, enkel het dorpscentrum zelf werd geschonken aan het O.-L.-Vrouwkapittel van Doornik. Aan deze feodale inrichting kwam een einde met de Franse revolutie in 1789.⁹

Tot de 18^e eeuw was Waregem voornamelijk een landbouwgemeente, maar al vanaf de 17^e eeuw ontwikkelde zich handel in het gebied. Na een mislukte poging in 1635 kreeg het in 1784 marktrechten van de Oostenrijkse keizer voor lijnwaad, vlas, werkparen, boter, eieren en lijnzaad. Vanaf de 18^e eeuw ontstond er een groeiende textielindustrie die zich voortzet in de 19^e eeuw. Deze bloei zet ook aan tot de opkomst van culturele verenigingen op literair, muzikaal en artistiek gebied.¹⁰ Een befaamd cultureel evenement dat stamt uit deze tijd is Waregem Koerse, paardenwedrennen die gehouden werden vanaf 1855 op weide- en zaailanden aan het oude kasteel

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120274>

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120274>

⁸ <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/waregem-historisch/waregem>

⁹ <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/waregem-historisch/waregem>

¹⁰ <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/waregem-historisch/waregem>

Potegem.¹¹ Tijdens de eerste helft van de 20^e eeuw domineerde de vlasindustrie die werkgelegenheid met zich mee brachten langs de 'gouden Leieboorden'. Ondanks de crisis van de jaren 40 bleef Waregem ook daarna een welvarend gebied onder andere door de start van de gemechaniseerde industrie. In 1977 fuseert Waregem met Beveren-Leie, Desselgem, St.-Eloois-Vijve en vanaf 1999 mag het zichzelf 'stad' noemen.¹²

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

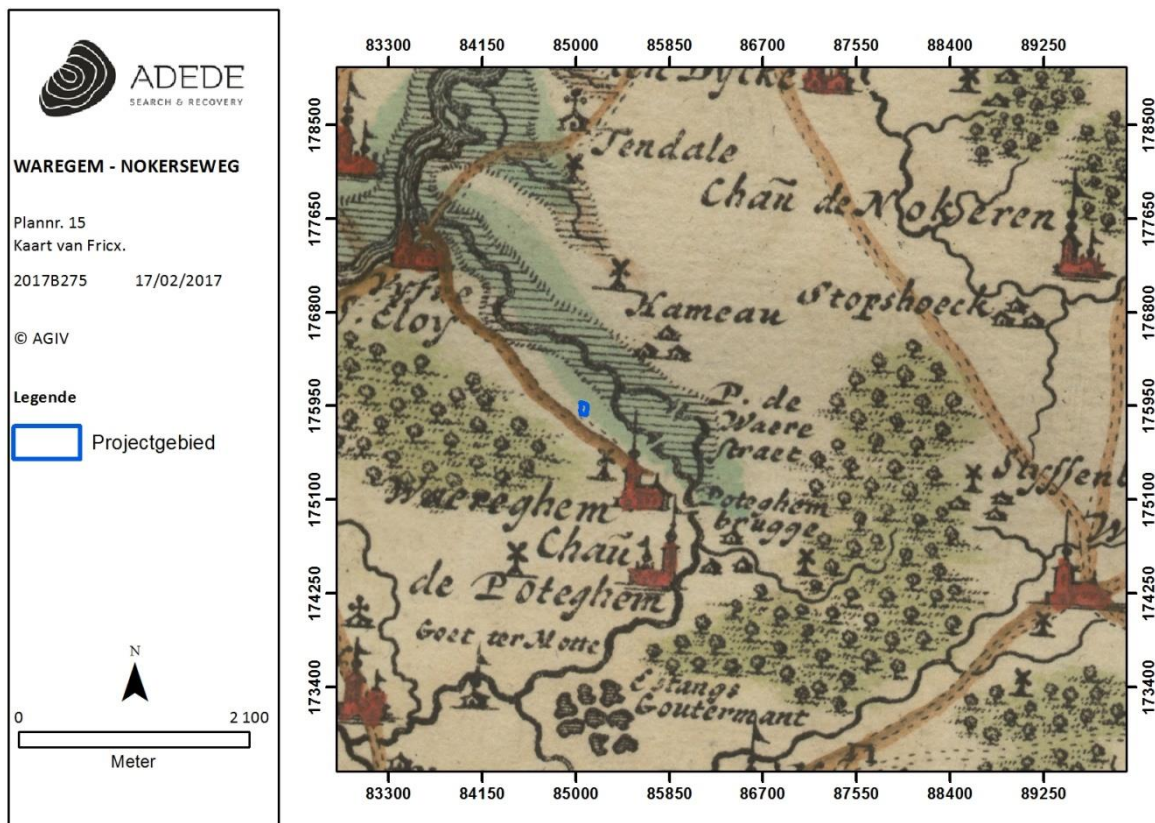
3.3.2.1 Fricx-kaarten (1712)

Eugène-Henri Fricx (1644-1730) was de grondlegger van een belangrijke dynastie van 18^{de} -eeuwse drukkers in Brussel. Hij werd in 1689 tot *Imprimeur de sa Majesté*, Koninklijke drukker, benoemd door de privé-raad van de Spaanse koning. Zijn bekendste kaarten zijn de *Cartes des Pays-Bas* uit 1712. Dit is een atlas in twee delen, met een geheel van topografische kaarten van de Nederlanden en een bundel van de stadsplannen opgesteld tijdens belegeringen en veldslagen. De atlas werd aangemaakt als illustratie waarom Fricx het koninklijk privilege voor het drukken van de officiële regeringsdocumenten moest behouden. De privé-raad verleende hem dan uiteindelijk ook dit privilege voor zijn hele leven.

De projectie van het onderzoeksgebied op de kaart lijkt niet correct. Het gebied zou meer oostelijk moeten liggen, want op de kaart van Fricx wordt het onderzoeksgebied noordwestelijk van het centrum van Waregem en aan de westelijke oever van de Gaverbeek gesitueerd terwijl het zich in werkelijkheid noordoostelijk van de stadskern en aan de oostelijke oever bevindt.

¹¹ <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/stad-van-het-paard/historiek>

¹² <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/waregem-historisch/waregem>



Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen.¹³

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de splitsing van de weg van Waregem. Deze wegen voeren verder naar Nokere en Kruishoutem. Binnenin het onderzoeksgebied bestaat het westelijke gedeelte uit landbouwgrond, het oostelijke is bedekt met bomen en enkele gebouwen. Beide delen worden

¹³ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

begrensd door bomenrijen. Deze gebouwen maken deel uit van een kleine concentratie van negen gebouwen in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Deze omgeving aan de oostelijke oever van de Gaverbeek bestaat vooral uit een afwisseling van bosrijk- en landbouwgebied, meer bepaald akkerland. De Gaverbeek is dus gelegen in het oosten en vormt de scheiding met het centrum van Waregem. Langs deze beek zijn verschillende omwalde sites aanwezig waaronder de hoeve ter Bauweede ten noordwesten van het onderzoeksgebied en het kasteel de Leederghem ten zuidwesten tussen de kernen van Waereghem (Waregem) en Poteghem (Potegem). Het centrum van Waregem bestaat uit bebouwing langs drie straten met centraal de kerk met kerkhof. Tussen het onderzoeksgebied en de Gaverbeek is ook een molen zichtbaar met bijgebouw, genaamd de Block Meulen. Zuidelijk stroomt ten slotte een zijbeek van de Gaverbeek waarvan de gronden erlangs ingekleurd staan als grasland of boomgaard.

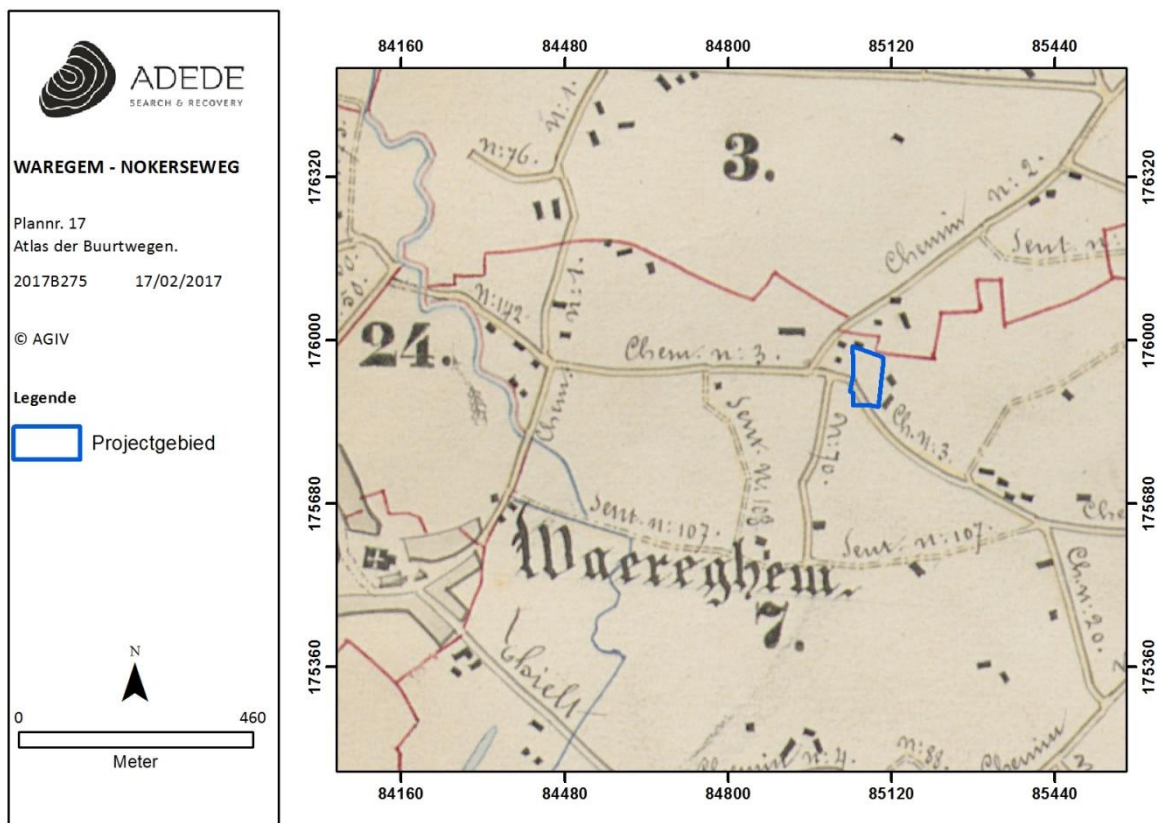


Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.3 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

Bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied blijft beperkt. Net als op de kaart van Ferraris zijn er twee gebouwen in het gebied gelegen. De wegen erlangs worden benoemd als de Chemin n. 2

en de Chemin n. 3. De weg naar Nokeren (Chemin n.3) loopt op deze kaart wel door het zuidelijke deel van het gebied. In het westen is nog steeds de Blokmolen aanwezig. Het kasteel de Leederghem wordt benoemd als het kasteel van Waregem en ook de hoeve ten noordwesten is nog aanwezig alsook de andere omwalde sites langs de Gaverbeek die reeds aanwezig waren op de kaart van Ferraris.

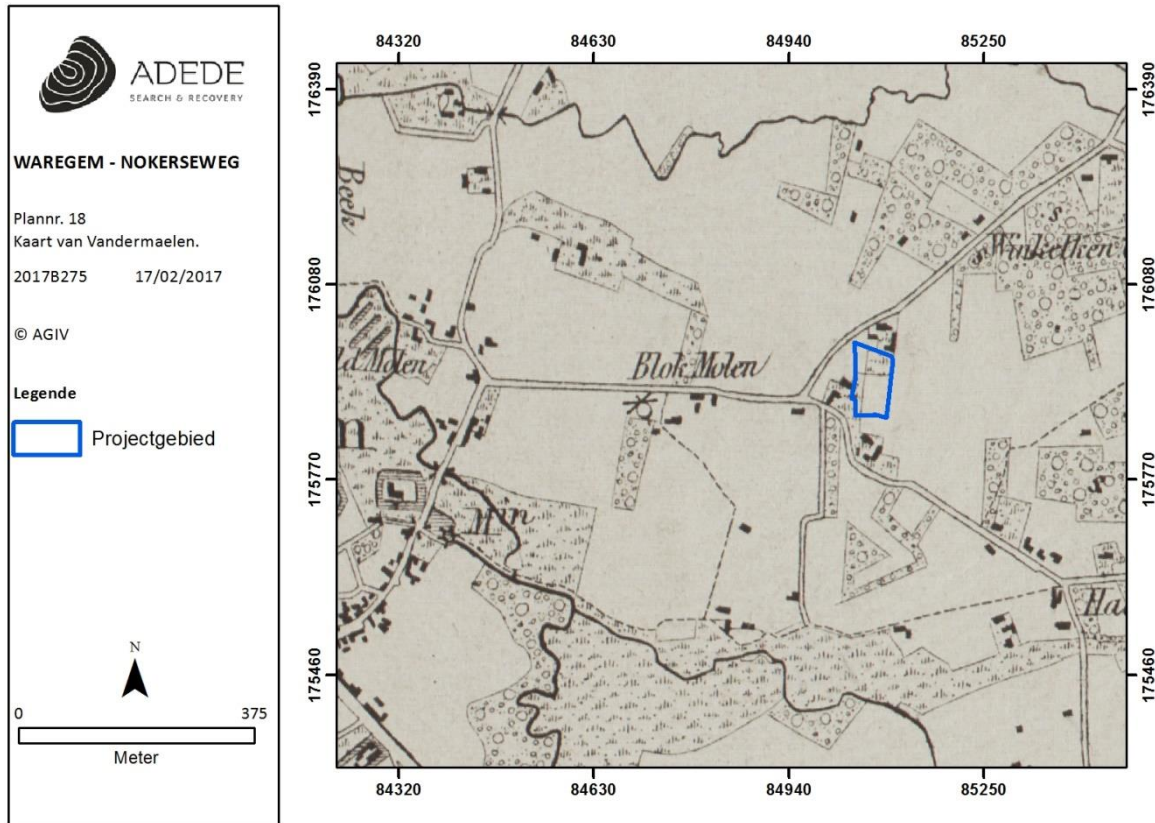


Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.4 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philippe Vandermaelen (1795-1869) is de stichter van het “Établissement géographique de Bruxelles”. Hij publiceerde de eerste uitgave van een topografische kaart van België op metrische schaal. Voordien waren schalen grafisch, of werden ze uitgedrukt in plaatselijke maten (el, vadem, mijl, ...). Hij werkte samen met Paul Gérard, die na het vertrek van de Hollanders in 1830, in het bezit gebleven was van de punten van tweede en derde orde van de triangulatie van Erzey. Hij maakte verschillende kaarten van België op basis van dit geodetische net en volgens de gewijzigde projectie van Flamsteed.

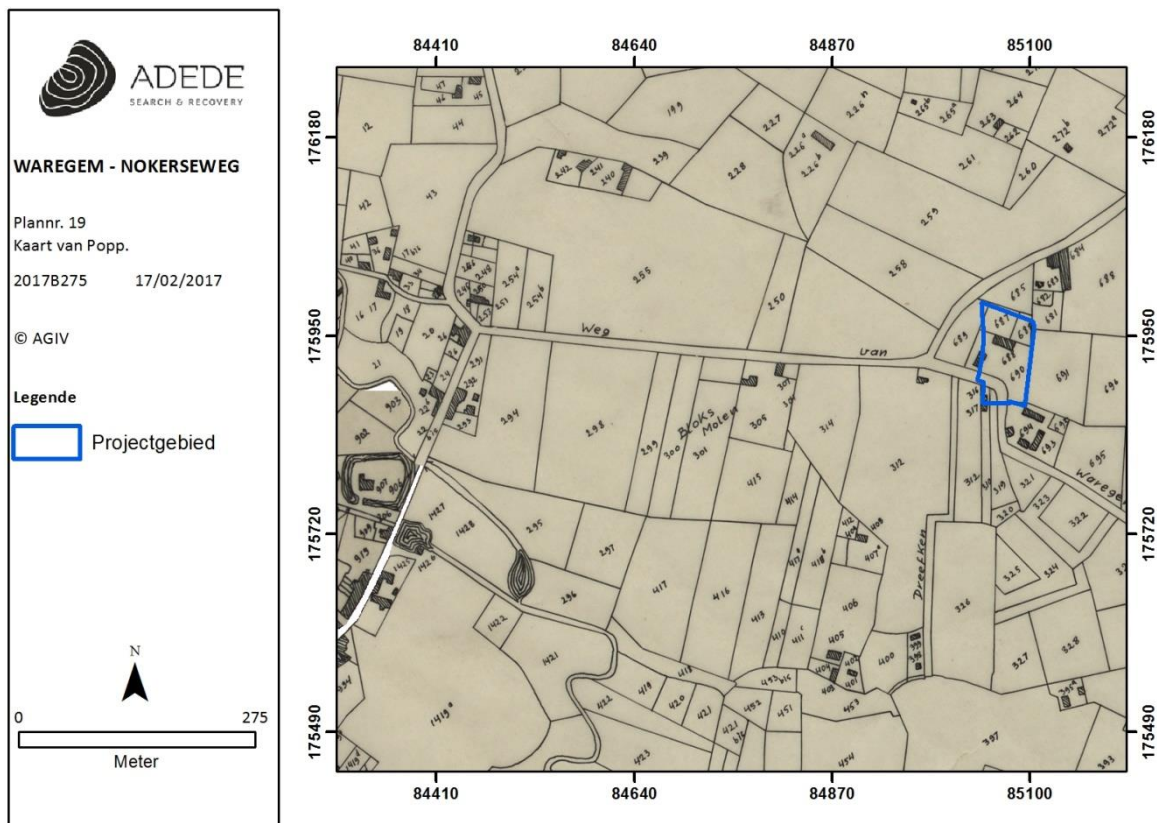
De topografische kaart van Vandermaelen heeft geen significante verschillen met de Atlas der Buurtwegen. Het bosbestand in de regio lijkt verder afgenomen en meer versnipperd dan op de kaart van Ferraris.



Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.5 Kaart van Popp (1842 – 1879)

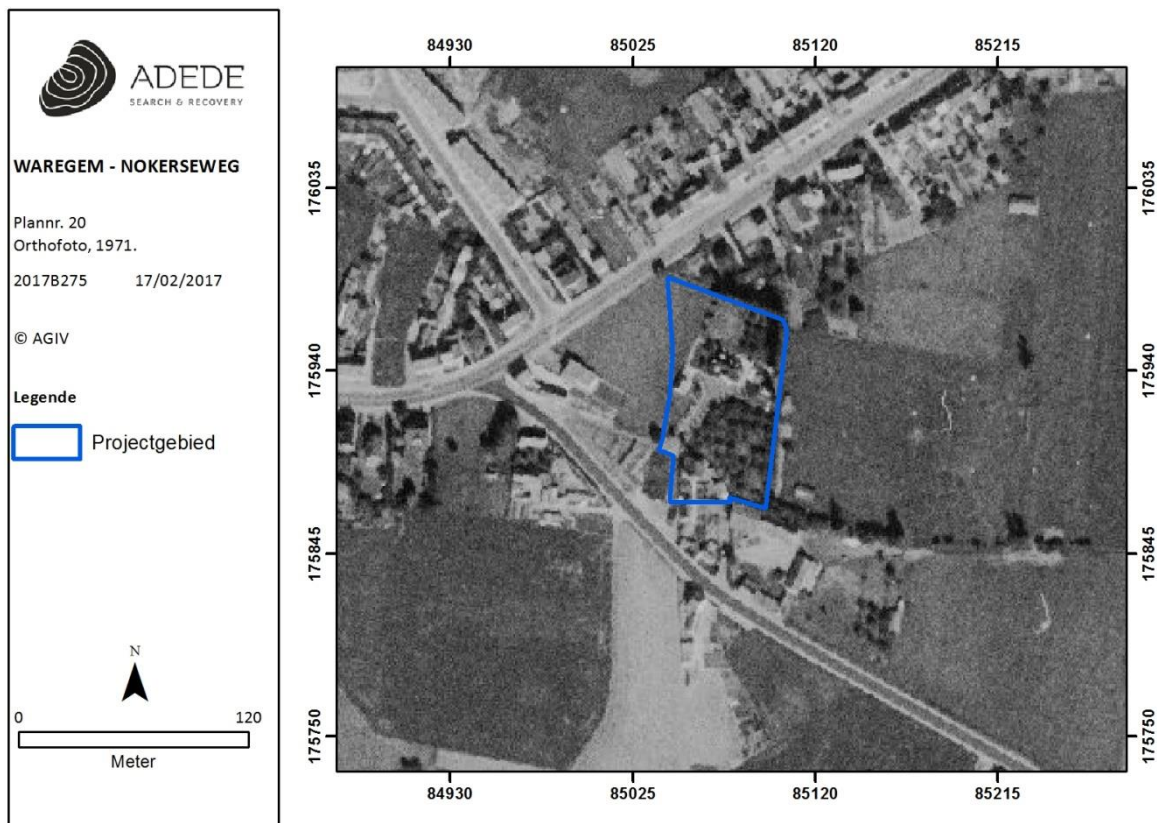
Ook de Poppkaart geeft geen significante verschillen. Het onderzoeksgebied is gelegen in de percelen 687, 688, 690 en 316. Net als op de Atlas der Buurtwegen loopt de weg naar Nokeren door het gebied.



Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.6 Luchtfoto's 1971

De toestand in 1971 komt grotendeels al overeen met de huidige toestand van het terrein. Het onderzoeksgebied bestaat namelijk uit twee delen waarop elk een woning aanwezig is. Elke woning heeft ook een bijgebouw, mogelijk een garage. De overige delen bestaat uit tuin waarvan delen bedekt zijn met bomen.



Figuur 16. Situering van enkele onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971 - 1990

3.3.2.7 Luchtfoto's 2012

De gronden bedekt met bos zijn verdwenen en vervangen door gras met slechts enkele bomen. Aan de noordelijke woning zijn verschillende gebouwtjes, waarvan enkele mogelijks serres, bijgebouwd. Daarvan grenst één gebouwtje aan de woning zelf.



Figuur 17. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 2012

3.4 Archeologische situering van het projectgebied



Figuur 18. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

CAI Locatie 156703

Deze Locatie betreft een middeleeuwse watermolen. de watermolen stond op een bypass van de Gaverbeek, ten zuidoosten van Waregem. De watermolen stond ongeveer aan het einde van de Keukeldamstraat¹⁴.

CAI Locatie 76518

De kerk van Sint-Amandus en Sint-Blasius. Aan de hand van een opgraving uitgevoerd in 1985 blootgelegd. De kerk zou reeds in 1119 bestaan hebben. De kerktoeren werd gebouwd rond 1500, voor het eerst vermeld in 1515. Opeenvolging van herstellingen en verbouwingen. In de 19de eeuw kreeg de kerk haar huidige vorm.

Daarnaast werden er ook Romeinse vondsten aangetroffen waaronder tegulae, imbrices, maalstenen en een niet-verstoorde, grijsbruine zanderige laag met typisch nederzettingsafval: fragmenten van

¹⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156703>

dakpannen, één brokstuk van een maalsteen, één stuk van een slijpsteen en een 45-tal scherven van gebruiks aardewerk (gevernist aardewerk, kruikwaar, blauwgrijs reducerend gebakken aardewerk, zacht gebakken gebruiks aardewerk)¹⁵

CAI Locatie 151728

Tijdens een mechanische prospectie uit 2010 kwamen zowel ten noorden als ten zuiden van de Dompelbeek sporen van menselijke graafactiviteiten aangetroffen. Het zijn in hoofdzaak grachten en greppels, slechts een viertal sporen kunnen mogelijk als kuil of paalspoor geïdentificeerd worden. In enkele grachten en in één mogelijke kuil werd laat en post-middeleeuws aardewerk gevonden (grijs gebakken en gedraaid aardewerk, oxiderend gebakken en gedraaid aardewerk, rood en groen geglaazuurde scherven)¹⁶.

CAI Locatie 154831

Via luchtprospectie werd hier een circulaire structuur herkend, mogelijks toebehorend aan een grafheuvel.

¹⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/76518>

¹⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/151728>

4 Besluit

4.1 Besluit gespecialiseerd publiek

4.1.1 Archeologische waardering

Het uitgevoerde bureauonderzoek is niet in staat met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische restanten en sites binnen de contouren van het studiegebied. Wel was het mogelijk een verwachtingsmodel op te stellen.

Aan de hand van de geraadpleegde cartografische bronnen valt met zekerheid bebouwing waar te nemen binnen het projectgebied. Deze bebouwing lijkt verschillende bouwfases gekend te hebben doorheen de laatste 2 eeuwen. Op de Ferrariskaart lijkt er bebouwing centraal en meer naar het zuidwesten van het perceel voor te komen. De rest van het onderzoeksgebied lijkt akkerland te zijn in het westen, en een boomgaard in het oosten. De Atlas der Buurtwegen lijkt eenzelfde situatie weer te geven, maar een foute projectie ten gevolge van een verschuiving lijkt hier eveneens aan de orde. Ook de topografische kaart van Vandermaelen schetst deze situatie, zij het wel met minder precisie. Wanneer referentiepunten genomen worden in de omgeving, lijkt de Kruishoutemsesteenweg dezelfde ligging en oriëntatie te kennen als de situatie afgebeeld op de historische kaarten.

Voor oudere periodes wordt het echter moeilijker een inschatting te maken naar de archeologische potentie van het onderzoeksgebied. Een gebrek aan getuigenissen in de directe omgeving zijn deels hiervoor verantwoordelijk. Gezien de dichte ligging ten opzichte van de dorpskern van Waregem, maar nog steeds er buiten in de 17^e eeuw, kan voorzichtig gesteld worden dat hoewel het onderzoeksgebied geen deel uitgemaakt heeft van de ontwikkeling van de kern van Waregem, er agrarische activiteiten zullen plaatsgevonden hebben eigen aan de ruimere periferie en dat de situatie die vastgesteld kan worden aan de hand van de cartografische bronnen mogelijks een verderzetting was van de middeleeuwse situatie.

Naar de aanwezigheid van Romeinse sites is er geen directe indicatie daar deze aanwezigheid zich voornamelijk concentreerde aan de oevers van de Leie en de Gaverbeek.

Naar oudere periodes zijn geen directe indicaties naar de aanwezigheid van archeologische restanten, doch kunnen ze niet uitgesloten worden aangezien de bodems geen indicaties geven naar ongunstige bewaringsomstandigheden enerzijds en de landschappelijke ligging anderzijds sluit een occupatie tijdens de metaaltijden en steentijden niet uit.

4.1.2 Afweging verder onderzoek

Aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek werd een algemene verwachting naar getuigenissen uit alle periodes geponeerd naar de aanwezigheid van archeologische restanten binnen de grenzen van het studiegebied. Daarboven is er een specifieke verwachting naar restanten (bewoning en exploitatie) die ten vroegste in de 18^e eeuw te dateren zijn. Teneinde een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvragen acht ADEDE verder onderzoek noodzakelijk. Na een afweging te hebben gemaakt naar de meest nuttige, noodzakelijke en efficiënte methodiek is er besloten vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek te laten uitvoeren. De motivering van deze beslissing wordt verder toegelicht in het Programma van Maatregelen.

4.2 Besluit breed publiek

De opdrachtgever wenst op het perceel gelegen aan de Nokerseweg de bestaande bebouwing te verwijderen en er een meergezinswoning met bijhorende parking te realiseren. Omdat de geplande ingrepen het potentiële bodemarchief zullen verstoren, acht ADEDE bvba verder onderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Dit onderzoek in de vorm van proefsleuven dient te worden uitgevoerd via uitgesteld traject door de fysieke onmogelijkheid van het terrein. Hiervoor dient het terrein bouwvrij gemaakt te worden evenals het rooien van de bomen.

5 Bibliografie

- Bogemans F., 2005, Legende overzichtskaart quartairgeologie Vlaanderen, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Bogemans F., 2007, Toelichting bij de quartairgeologische kaart, kaartblad 29, Kortrijk, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

Internetbronnen:

- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>
- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/pdf/kortrijk29Qweb.pdf>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120274>
- http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf
- <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/stad-van-het-paard/historiek>
- <http://www.waregem.be/over-waregem/kort-maar-krachtig/waregem-historisch/waregem>

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Situering van het projectgebied op de topografische kaart	1:1	Digitaal	17/02/2017
0002	Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2016	1:1	Digitaal	17/02/2017
0003	Situering van het projectgebied op GRB	1:1	Digitaal	17/02/2017
0004	Gekende verstoorde zones	1:1	Digitaal	17/02/2017
0005	Inplantingsplan ontworpen situatie	1:1	Digitaal	17/02/2017
0006	Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel, 1m	1:1	Digitaal	17/02/2017
0007	Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel, 1m (detail)	1:1	Digitaal	17/02/2017
0008	Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart	1:50 000	Digitaal	17/02/2017
0009	Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart	1:200 000	Digitaal	17/02/2017
0010	Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart	1:1	Digitaal	17/02/2017
0011	Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016)	1:1	Digitaal	17/02/2017
0012	Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten	1:1	Digitaal	17/02/2017
0013	Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand, opname 2001	1:1	Digitaal	17/02/2017
0014	Situering van het projectgebied op het gewestplan	1:1	Digitaal	17/02/2017
0015	Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx	1:110 000	Analoog	17/02/2017
0016	Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris	1:11 520	Analoog	17/02/2017
0017	Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen	1:3 000	Analoog	17/02/2017
0018	Situering van het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen	1:20 000	Analoog	17/02/2017
0019	Situering van het projectgebied op de kaart van Popp	1:5 000	Analoog	17/02/2017
0020	Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 1971	1:1	Digitaal	17/02/2017
0021	Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 2012	1:1	Digitaal	17/02/2017
0022	Situering van enkele CAI-meldingen in de nabijheid van het projectgebied	1:1	Digitaal	17/02/2017
0023	Proefsleuvenplan	1:1	Digitaal	17/02/2017

0024	Archeologische verwachting	1:1	Digitaal	17/02/2017
------	----------------------------	-----	----------	------------

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 16 -
Figuur 2. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 17 -
Figuur 3. Hoogteprofielen met omkadering projectgebied	- 18 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 19 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 20 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 22 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 24 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 25 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 26 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 27 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.	- 30 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 31 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.	- 32 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 33 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 34 -
Figuur 16. Situering van enkele onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971 - 1990.	- 35 -
Figuur 17. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 2012	- 36 -
Figuur 18. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 37 -